

1328 hş./1949); *Vizârât der 'Ahd-i Selâ-
tîn-i Büzürg-i Selçûkî* (nşr. M. Takî Dâ-
nişpejûh - Y. Duka', Tahran 1338 hş./1959).

b) **Metin Neşri.** İbnü'l-Mu'tez, *Tabakât-
tü's-su'arâ'* (London 1929); Reşîdüddin
Vâtât, *Haddü'ku's-sihr fi dekh'iki's-si'r*
(Tahran 1309 hş./1930); Ebü'l-Meâlî Mu-
hammed el-Hüseynî, *Beyânü'l-edyan*
(Tahran 1312 hş./1933); İbn Şehrâşûb,
Me'âlimü'l-'ulemâ' (Tahran 1313 hş./
1934); Murtazâ b. Dâî er-Râzî, *Tebşîrâ-
tü'l-'avâm fi ma'rifeti makâlâtü'l-enâm*
(Tahran 1313 hş./1934); Hindûşah b. Sen-
cer-i Nahcivânî, *Tecâribü's-selef* (Tahran
1313 hş./1934); Firdevsî, *Şâhnâme* (II-
VI. ciltler, Tahran 1314 hş./1935); İbn İsfen-
diyâr, *Târîh-i Taberistân* (Tahran 1330
hş./1941); Ubeyd-i Zâkânî, *Külliyyât* (Tah-
ran 1321 hş./1942); Muinüddîn-i Şîrâzî,
*Seddü'l-izâr fi haqqi'l-evzâr 'an züvvâ-
ri'l-mezâr* (Tahran 1328 hş./1949).

c) **Tercüme.** Reginald Stuart Poole, *The
Coins of the Shahs of Persia* (London
1887, *Tabakât-i Selâtin-i İslâm* adıyla, Tah-
ran 1312 hş./1933); Muhammed b. Zeke-
riyyâ er-Râzî, *es-Sîretü'l-felsefiyye* (*Sî-
ret-i Felsefe-i Râzî* adıyla, Tahran 1315 hş./
1936); Jean Baptiste Feuvrier, *Trois ans
à la cour de Pers* (*Se Sâl der Derbâr-ı İrân*
adıyla, Tahran 1326 hş./1947).

Muhammed Debîrşâhî, İkbâl-i Âştiyânî-
nî'nin *Dânişkede*, *Nevbahâr*, *Fürûğ-i
Terbiyet*, *Uşul-i Ta'lim*, *Qava* ve *İrân-
şehr* gibi dergilerde yayımlanan makale-
lerini derleyerek *Mecmû'a-i Makâlât-ı
'Abbâs İkbâl-i Âştiyânî* adıyla yayımla-
mıştır (Tahran 1350 hş./1971).

BİBLİYOGRAFYA :

İrec Efşâr, *Yâdbûd-i Heftûmîn Sâl-i Vefât-i
'Abbâs İkbâl Şerh-i Ahvâl ve Fihrist-i Âşâr*,
Tahran 1340 hş., s. 1-9; a.mlf., "Eqbâl-i Âşti-
ânî", *Elr.*, VIII, 518-520; *Mecmû'a-i Makâlât-ı
'Abbâs İkbâl-i Âştiyânî* (nşr. Seyyid Muham-
med Debîr-i Siyâkî), Tahran 1350/1971; Seyyid
Muhammed Muhi't Tabâtabâî, "Ma'bû'ât u İk-
bâl Âştiyânî", *Rehnûmâ-yi Kitâb*, sy. 19, Tah-
ran 1355/1976, s. 10-20; Mahmûd Necmâbâdî,
"Üstâdem 'Abbâs İkbâl", a.e., s. 602-608; DMF,
I, 182-183.

RIZA KURTULUŞ

İKDAM

(adım)

1894-1928 yılları arasında
günlük olarak yayımlanan
siyasî, ilmi gazete.

Türk basınının en uzun süreli günlük
gazetelerinden olan *İkdam*'ın ilk sayısı 1
Muharrem 1312'de (5 Temmuz 1894) ya-
yımlanmış, 23 Şubat 1325'e (8 Mart 1910)

kadar 5557 sayı çıktıktan sonra 1 Mart
1326 - 12 Şubat 1327 (14 Mart 1910 - 25
Şubat 1912) tarihleri arasında 607 sayı
Yeni İkdam, 13 Şubat 1327 - 28 Şubat
1328 (26 Şubat 1912 - 10 Ağustos 1912)
arasında 166 sayı *İktihâm*, 28 Temmuz
1328'de (10 Ağustos 1912) tekrar *İkdam*
adıyla ve 5558 numara ile yayımına de-
vam etmiş, 31 Aralık 1928'de 11384 nu-
maralı nüshası ile yayın hayatına son ver-
miştir. Böylece farklı isimler altında top-
lam 12157 sayı çıkmış olan *İkdam*'ın 1-31
Aralık 1928 tarihli sayıları (11354-11384)
yeni harflerle basılmıştır. Sahibi Ahmed
Cevdet'in 27 Mayıs 1935'te ölümünden
sonra Ali Naci Karacan *İkdam*, *Halk Ga-
zetesî* (12 Ocak - 13 Ağustos 1939, 210 sa-
yı), Velid Ebüzziya *İkdam*, *Sabah Pos-
tası* (14 Ağustos - 31 Aralık 1939, 139 sa-
yı), Edhem İzzet Benice 24 Mayıs 1961'e
kadar devam eden *İkdam Gece Postası*
adlı gazeteleri yayımlamışlardır.

II. Abdülhamid dönemi gazeteleri için-
de önemli bir yeri olan ve yönetime uyum
sağlayan *İkdam*'ın tirajı 15.000 civarın-
da iken Meşrutiyet'in ilânı günlerinde
40.000'e kadar çıkmıştır. Gazete İttihat
ve Terakkî iktidarı döneminde muhale-
fete geçtiğinden sahibi Ahmed Cevdet
1909'da Avrupa'ya kaçmak zorunda kal-
mış ve yazılarını oradan göndermiştir.

Genç yazarlar için tecrübe sahası olan
İkdam'ın ("İkdam'ın Otuz Beşinci Sene-i
Devriyesi", 1 Temmuz 1927) kadrosunda
yer alan önemli isimler arasında Ahmed

Cevdet, Abdullah Zühdi, Mustafa Reşid,
Hüseyin Dâniş, Sâmih Rifat, Lutfi Fikri,
Hüseyin Kâzım Kadri, Bahâî takma adıyla
Veled Çelebi, Müftüoğlu Ahmed Hikmet,
Şehabeddin Süleyman, Hamdullah Suphi
(Tanrıöver), Rauf Yektâ, M. Nûri Şeydâ,
Sâlih Zeki, Ahmed Naim, Ali Rızâ Seyfi,
Necip Âsım (Yazıksız), Abdurrahman Şe-
ref, Ali Emîrî Efendi, Celâl Esat (Arseven),
Selim Sırrı (Tarcan), Halil Hâlid, İspartalı
M. Hakkı, Rıza Nur, Hüseyin Cahit (Yalçın),
Celâleddin Ârif, Babanzâde İsmail Hakkı,
Mehmed Câvid, Mustafa Sabri, Gümülci-
neli İsmail, Necmeddin Sâdık (Sadak), Bur-
haneddin (Tepsi), Mahmud Sâdık, Ahmed
Emin (Yalman) sayılabilir. Haber toplama
işine de büyük önem vermiş olan gazete
şehir haberlerini sayısı on beşi bulan mu-
habir kadrosuyla izlemiş, böylece muha-
bir kullanma geleneğinin temellerini at-
mıştır. Yurt dışında da muhabirleri bulu-
nan *İkdam*'ın bu özelliğiyle tanınmış ya-
zarlarının başında "*İkdam*'ın Paris muha-
biri" sıfatıyla Ali Kemal gelir.

Yayın hayatı boyunca değişmez ilke-
lerinden biri Türkçülüğü ve Türkçeciliği
olan *İkdam* aynı fikri paylaşılan pek çok
yazarı bünyesinde toplamış, zamanla dil
konusundaki politikasını da "Türk dilinin
sadeleştirilmesi, Türk köylüsünü kendi
diliyle yazılanları anlayabilmesi" olarak
belirtmiştir (*Yeni İkdam*, 31 Mart 1910).
Kullandığı açık ve sade diliyle halk tara-
fından da beğenilip benimsenmiş, özel-
likle dil ve tarih alanında Türkçülük aku-

İkdam gazetesinin 17 Ağustos 1908 tarihli nüshasının ilk sayfasından detay

mına öncülük yapmıştır. *İkdam*, çıkışından üç yıl sonra Türk basınında ilk defa olmak üzere başlığına "Siyasî, ilmi, iktisadî Türk gazetesidir" ifadesini yerleştirilmesiyle de dikkati çeker.

İstanbul'a dönen Ali Kemal'in başyazarlığında yayımlanmaya başladığı dönemde *İkdam* II. Meşrutiyet'in önemli yayın organlarından biri olmuştur. Ahmed Cevdet'e İsviçre'de görüşen Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) *İkdam* üzerindeki tasarrufu ise 1919 yılında başlar ve bu dönemde gazetenin muhabir ve yazı işleri kadrosunda değişiklik yapıp İlhami Safa, Âbidin Daver gibi isimler gazetenin bünyesine dahil edilir. Yakup Kadri'nin Mütareke ve Millî Mücadele döneminde millî dava çizgisinde bir yayın politikası kazandırdığı *İkdam*, İstiklâl Savaşı yıllarında Ankara'ya muhabir gönderen ilk gazete olmuştur.

İkdam zengin iç ve dış haberler, ciddi, seviyeli ve ilgi çekici makaleler yanında Ahmed Midhat, Fatma Aliye, Recâizâde Ekrem, Abdülhak Hâmid (Tarhan), Hüseyin Rahmi (Gürpınar), Yakup Kadri gibi edebiyatçıların roman, hikâye ve tiyatro tefrikaları; Ahmed Râsim, Cenab Şahabeddin, Halit Ziya (Uşaklıgil), Sâmipaşazâde Sezai, Ali Reşad, Abdurrahman Şeref gibi yazarların edebî, tarihî yazı ve sohbetleriyle de okuyucunun ilgisini çekmiştir.

Ahmed Cevdet, *İkdam*'la birlikte Türk kültür ve tarihine hizmet eden bazı eserleri de Kitâbhâne-i İkdâm adı altında on sekiz numaraya kadar devam eden bir seri kitap da yayımlamıştır (bk. AHMED CEVDET, *İkdamcı*).

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyin Cahid [Yalçın], *Kavgalarım*, İstanbul 1326, s. 48-92; Ragıp Özdem, "Tanzimattan Beri Yazı Dilimiz", *Tanzimat I*, İstanbul 1940, s. 915-917; Münir Süleyman Çapanoğlu, *Basın Tarihine Dair Bilgiler ve Hatıralar*, İstanbul 1962, s. 48-54, 126-127; Füzûzan Husrev Tökin, *Basın Ansiklopedisi*, İstanbul 1963, s. 74-75; Enver Behnan Şapolyo, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın*, Ankara 1969, s. 166-167; Hıfzı Topuz, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, İstanbul 1973, s. 73-75; Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul 1979, s. 211, 334-335; M. Nuri İnüç, *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul 1982, s. 268, 275-279, 284-287; a.mlf., *Türk Basın Tarihi (1919-1989)*, İstanbul 1992, s. 36-38; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Vatan Yolunda*, İstanbul 1983, s. 57, 65-66; Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, İstanbul 1992, s. 46; Fethi Tevetioğlu, "İkdam", *TA*, XX, 55-56; Ziya Bakırcıoğlu, "İkdam", *TDEA*, IV, 349-350; Mustafa Uzun, "Ali Kemal", a.e., II, 406.

NESEMİ YAZICI

İKDÜ'İ-CÜMÂN

(عقد الجمال)

Bedreddin el-Aynî'nin

(ö. 855/1451) 850 (1446)

Yılına kadar gelen umumi tarihi.

Tam adı '*İkdü'l-cümân fi târihi ehli'z-zamân* olan ve *Târîhü'l-Bedrî* olarak da bilinen eser iki bölüm olarak değerlendirilebilir. Birinci bölümde dünyanın yaratılışı, coğrafyası, peygamberler tarihi, eski Mısır, İran, Yunan ve Arap tarihiyle hicrete kadar gelen İslâm tarihinden bahsedilir. Hicretten itibaren kronolojik olarak düzenlenen ikinci bölümde Hz. Peygamber'in hayatı, Hulefâ-yi Râşidîn, Emevîler ve Abbâsîler dönemi anlatılmış; Mısır, Suriye, İran ve Mâverâünnehir'de kurulan İslâm devletleri hakkında bilgi verilmiştir. Eserin en önemli kısmı Memlûk tarihinin ele alındığı son ciltlerdir. Moğollar'la yapılan mücadeleye diğer tarihçelerle oranla daha geniş yer ayıran Aynî'nin İlhanlı Sultanı Gâzân Han dönemindeki (1295-1304) Memlûk-İlhanlı münasebetlerine dair verdiği bilgiler diğer kaynaklarda bulunmamaktadır.

Aynî bu eserinde siyer, tarih, coğrafya, ensâb, tabakat ve terâcim, tefsir ve hadis kitabı türünde 100'ü aşkın eseri kaynak olarak kullanmıştır. İbn Zülâk ve İbn

Dokmak'ın günümüze ulaşmayan eserlerinden, Ebû Saïd İbn Yûnus'un *Târîhu Mısır* ve Muhammed b. Abdülmelik el-Hemedânî'nin '*Unvânü's-siyer*'i gibi yine zamanımıza ulaşmamış kitaplarından, Yûsuffî'nin *Nüzhetü'n-nâzir*'i gibi çok az bir kısmı elde bulunan eserlerden nakiller ihtiva etmesi kitabın önemini artırmaktadır. Ancak müellifin ulaşmadığı bazı kaynaklara da kullanmış gibi gösterdiğine ve son yıllarında hâfızasında bazı karışıklıklar olduğuna dikkat çekilmiştir (İA, II, 72). İbnü's-Sayrafi el-Hatîb, İbn Tağrıberdî, Sehâvî ve İbn İyâs gibi tarihçiler '*İkdü'l-cümân*'dan büyük ölçüde istifade etmişlerdir.

İkdü'l-cümân, Burcî Memlûkleri dönemi için en önemli kaynaklardan biri olmasının yanı sıra Anadolu coğrafyası hakkında da geniş mâlûmat içermektedir. Eserde siyasî olaylardan başka ekonomik, sosyal ve kültürel konulara da yer verilmiş, Nil nehri ve taşkınları, güneş ve ay tutulması, veba, kıtlık ve deprem gibi tarihte iz bırakan hadiseler de ayrıntılı biçimde anlatılmıştır. Kitabın son kısımlarında para ve fiyatlar hakkında verilen bilgiler iktisat tarihi açısından önemlidir. '*İkdü'l-cümân*'da hicretten itibaren vefat eden meşhur şahsiyetlerin biyografilerine de yer verilmiştir. Eser ayrıca, ihtiva ettiği orijinal kayıtlar ve asılları günü-

'İkdü'l-cümân fi târihi ehli'z-zamân'ın I. cildinin ilk iki sayfası (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2374)

